

وطن‌گرایی در اشعار
شیخ مصطفی جمال الدین

لیلا عبودی اصل
دکتر مسعود بحرانی پور

سرشناسه	: عبودی اصل، لیلا، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: وطن‌گرایی در اشعار شیخ مصطفی جمال‌الدین / لیلا عبودی اصل، مسعود بحرانی‌پور.
مشخصات نشر	: آبادان: نشر هرمنوتیک، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۶ ص.
شابک	: ۱-۴۲-۷۱۱۴-۶۰۰-۹۷۸-۱۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۱۵ - ۱۱۶.
موضوع	: جمال‌الدین، مصطفی، ۱۹۲۷ - ۱۹۹۶ م. -- نقد و تفسیر
موضوع	: Jamal al-Din , Mustafa -- Criticism and interpretation
موضوع	: شعر عربی -- قرن ۲۰ م. -- تاریخ و نقد
موضوع	: Arabic poetry -- 20th century -- History and criticism
موضوع	: میهن در ادبیات
موضوع	: Homeland in literature
شناسه افزوده	: بحرانی‌پور، مسعود، ۱۳۵۷ -
رده بندی شکره	: ۱۳۹۵ ۵۸۷ م ۲۵ / PJ۴۸۵۶
رده بندی دیوید	: ۸۹۳/۷۱۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳۹۱۷۵۹

نشر هرمنوتیک

وطن‌گرایی در اشعار شیخ مصطفی جمال‌الدین

لیلا عبودی اصل - دکتر مسعود بحرانی‌پور

چاپ اول / سال ۱۳۹۵ ش

شمارگان: ۱۰۰۰

شابک: ۱-۴۲-۷۱۱۴-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

آبادان، پل امام رضا(ع)، انتهای طیب ۱، ۲۰ متری، سمت راست، بن بست اول، پلاک ۳۱

تلفکس ۰۶۳۱-۴۴۲۴۶۱۹

فهرست

مقدمه ۹

فصل اول: کلیات

بخش نخست: درآمدی بر تاریخ عراق معاصر ۱۳

۱-۱-۱- پیشگفتار ۱۳

۱-۱-۲- عراق در عهد استعمار انگلیس ۱۴

۱-۱-۳- موقعیت جغرافیایی نجف ۱۵

۱-۱-۴- وجه تسمیه نجف اشرف ۱۵

۱-۱-۵- اسامی نجف اشرف ۱۶

۱-۱-۶- حوزه نجف ۱۶

۱-۱-۷- دگرگونی‌های شعر معاصر عرب ۱۶

بخش دوم: زندگینامه و اهداف شاعر ۱۸

۱-۲-۱- شیخ مصطفی جمال الدین ۱۸

۱-۲-۲- ادبیات متعهد شیخ مصطفی جمال الدین ۲۱

۱-۲-۳- انگیزه‌های تعهد شیخ مصطفی جمال الدین ۲۲

۱-۲-۴- انگیزه‌های سیاسی شیخ مصطفی جمال الدین ۲۳

فصل دوم: شعر سیاسی، وجدانی و اجتماعی شیخ مصطفی

جمال الدین و مسأله‌ی فلسطین

- ۲-۱-۲- شعر سیاسی شیخ مصطفی جمال الدین..... ۲۷
- ۲-۱-۱- انتفاضه‌ی شعبانیه‌ی شیعیان در سال ۱۹۹۱ م. / اسفند ۱۳۶۹ هـ..... ۲۷
- ۲-۱-۲- بازگشت به خویشتن..... ۳۱
- ۲-۱-۳- احیای روحانیت..... ۳۲
- ۲-۱-۴- مرگ بیدادگر..... ۳۳
- ۲-۱-۵- باری امت‌های اسلامی..... ۳۴
- ۲-۱-۶- جنبش علما..... ۳۶
- ۲-۲- مرتبه‌ی برای ادبیات شیخ مصطفی جمال الدین..... ۳۸
- ۲-۲-۱- رثای بزرگان..... ۳۸
- ۲-۲-۲- رثای بزرگوار ق..... ۳۸
- ۲-۲-۳- ثنا و به نیکی یاد کردن بزرگان..... ۴۰
- ۲-۳-۴- شهادت و شجاعت..... ۴۲
- ۲-۲-۵- سوگ شهیدان..... ۴۳
- ۲-۲-۶- سوگ عزیزان..... ۴۷
- ۲-۲-۷- سوگ فرزند..... ۴۸
- ۲-۲-۸- سوگ فرزند رشید..... ۴۹
- ۲-۲-۹- سوگ دیگر عزیزان..... ۵۰
- ۲-۳- شعر اخوانی در ادبیات شیخ مصطفی جمال الدین..... ۵۲
- ۲-۴- شعر اجتماعی در ادبیات..... ۵۴
- ۲-۴-۱- شعر اجتماعی در ادبیات شیخ مصطفی جمال الدین..... ۵۵
- ۲-۴-۲- فلسطین..... ۵۸

فصل سوم: شوق وطن در اشعار مصطفی جمال الدین

- ۳-۱- وطن در ادبیات..... ۶۵
- ۳-۲- تبعید شیخ مصطفی جمال الدین..... ۷۱
- ۳-۳- جلوه‌های حنین و شوق به وطن در آثار شیخ مصطفی جمال الدین..... ۷۶
- ۳-۴- ناله‌ی وطن..... ۷۷
- ۳-۴-۱- قصیده‌ی «بغداد»..... ۷۷
- ۳-۴-۲- من الجنوب إلى الجنوب..... ۸۰
- ۳-۵- حنین در لغت و اصطلاح..... ۸۱
- ۳-۶- حنین در شعر شیخ مصطفی جمال الدین..... ۸۳
- ۳-۷- شوق به وطن..... ۸۴
- ۳-۸- یادآوری ایام خیرین گذشته در وطن..... ۸۳
- ۳-۹- شکایت از غربت و شوق بازگشت به وطن..... ۹۷
- ۳-۱۰- بیداری مردم و مبارزه با استعمار..... ۱۰۴
- پیشنهادهای و نتیجه‌گیری..... ۱۰۷
- منابع..... ۱۰۹

مقدمه

وطن‌گرایی از جمله موضوعاتی است که در ادب عربی از قدمت زیادی برخوردار می‌باشد و اگر به متون قدیم نگاهی بیندازیم در می‌یابیم که تمامی دوره‌های ادب عربی به نحوی با این موضوع مواجه بوده‌اند. در دوره‌ی جاهلی شاعران با ایستادن در سرگاه‌های متروکه اشعاری می‌سرودند که به «مقدمات طللی» معروف است. نخستین قصاید این شاعران را مقدمات طللی به خود اختصاص داده است، شاعران بر منزلگاه‌های متروکه می‌ایستادند و اشعاری در شوق وطن به دیار خرب و خانه محبوه می‌سرودند. در سایر دوره‌های ادب عربی نیز این نوع شعر به وفور یافت می‌شود و شاعران دوره اسلامی، اموی، عباسی نیز در اشعارشان آن را باز می‌نمودند. در ادبیات عصر معاصر نیز شاعرانی که از کشور خویش مطرود گشتند در غربت آواز فراق وجدایی سر دادند، از جمله سمیع القاسم، محمود درویش، حافظ ابراهیم، و شیخ مصطفی جمال الدین. شیخ مصطفی جمال الدین بعد از تبعید به شام توانست ادبیات نوینی از خویش بر جای گذارد و به انقلابیین و مخالفان رژیم بعثی کمک کرد تا بتوانند جرایم آن رژیم را نشان دهند.

وطن: وَطَنًا وطن فعل متعدی: در جایی اقامت گزیدن، ساکن شدن.
وَطْنًا: ۱. نفس خویش مهبای کاری کردن، آماده کردن، برای کاری سازگار

شدن ۲. (کشور) وطن خویش کردن، در کشوری اقامت گزیدن و وطن: [وطن - اسم] ۱. میهن، زاد و بوم، وطن. مهم ترین مفهوم این پژوهش کلمه‌ی وطن است که تعریف آن را ارائه دادیم، ما با استفاده از دیوان شیخ مصطفی جمال الدین سعی بر شناسایی قصایدی که به مسئله‌ی وطن پرداخته‌اند می‌کنیم و تعریفی بر قصد شاعر ارائه نماییم. آثاری که در زمینه‌ی شرح اشعار شیخ مصطفی جمال الدین باشد به زبان فارسی ارائه نشده حتی مقالاتی که در این زمینه نوشته شده نتوانسته نبوغ ادبی این شاعر بزرگ عراقی را نشان دهد. نگارندگان بر این پژوهش بر آنند تا این شاعر بزرگ را معرفی نمایند، شعر این شاعر بزرگ را شرح داده و نکات بلاغی را نشان دهند. به همین منظور این پژوهش در چهار فصل به اتمام رسیده است:

فصل اول تاریخ معاصر عراق مورد بررسی قرار گرفته است. فصل دوم زندگینامه‌ی شیخ مصطفی جمال الدین، ادبیات ایشان، همراه با شرح ادبیات ملتزم شیخ مصطفی جمال الدین به تاریخ تسبیح بیان شده و در فصل سوم شعر سیاسی، اجتماعی، اخوانی، مرثیه‌ای شیخ مصطفی جمال الدین به همراه شرح قصایدی در این رابطه، برای فهم بیشتر و بهتر ادبیات شیخ مصطفی جمال الدین بیان و تحلیل شده‌اند. فصل چهارم توضیح و شرح لفظ «وطن» در لغت و اصطلاح مورد بررسی شد و سپس شوق وطن در شعر شیخ مصطفی جمال الدین را مورد بحث قرار دادیم.

لیلا عبودی اصل

آبادان / شهریور ۱۳۹۵